

วัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ ใน พ.ศ.๒๕๕๓

ร.อ.ธีรยุทธ สุขมี พ.บ., ส.ม. ว.ว. เวชศาสตร์ป้องกัน (ระบาดวิทยา) ภาควิชาจุลชีววิทยา

โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าวิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า

สถานการณ์การระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 รายงานโดยสำนักระบาดวิทยากรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ปัจจุบัน (๒ มกราคม ๒๕๕๓) มีรายงานผู้ป่วยเป็นอัตราป่วยสะสมเท่ากับ ๔๗,๒๕ ต่อประชากรแสนคน และมีรายงานจำนวนผู้ป่วยเสียชีวิต ๑๕๒ ราย มีแนวโน้มชะลอตัว เห็นได้จากการรายงานจำนวนผู้ป่วยยืนยันรายใหม่ในช่วง ๒ สัปดาห์ก่อนวันที่ ๒ ม.ค.๕๓ และแนวโน้มผู้มารับบริการด้วยอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่มีจำนวนลดลง อย่างไรก็ตามบางจังหวัดในภาคเหนือและภาคอีสาน ซึ่งมีภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการระบาดคงต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ ดังนั้นทราบว่า การระบาดยังไม่สงบ ความจำเป็นในการป้องกันตนเองก็ยังคงถูกกระตุ้นให้เราได้ระวังกันชนิดที่เรียกว่า ต้องติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด และวิธีป้องกันที่ดีที่สุดในช่วงนี้น่าจะเป็นการฉีดวัคซีนครับ

กระทรวงสาธารณสุขประเทศไทย ได้สั่งซื้อวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 จากบริษัท Sanofi-pasteur จำนวน ๒ ล้านโด๊ส ซึ่งได้มาถึงและรับมอบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ขณะนี้กำลังแจกจ่ายไปยังสถานพยาบาลต่างๆทั่วประเทศและจะฉีดให้กับผู้ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนก่อน ภายในเดือนมกราคม-มีนาคม ๒๕๕๓ นี้ เนื่องจากวัคซีนชุดแรกที่มายังไม่เพียงพอต่อความต้องการ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้จัดลำดับกลุ่มบุคคลที่มีความจำเป็นเร่งด่วนควรได้วัคซีนก่อนดังนี้

๑. แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขด่านหน้า ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยห้องฉุกเฉิน หอผู้ป่วยในหอผู้ป่วยวิกฤติ ICU ผู้ปฏิบัติงานด้านการควบคุมโรค เป็นต้น

๒. หญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์มากกว่า ๓ เดือนขึ้นไป

๓. ผู้ที่เป็นโรคอ้วน มีน้ำหนักมากกว่าเท่ากับ ๑๐๐ กิโลกรัม หรือ BMI มากกว่า ๓๕ กิโลกรัม/เมตร^๒

๔. ผู้พิการรุนแรงที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

๕. ผู้ที่มีอายุ ๖ เดือน- ๖๔ ปีที่มีโรคประจำตัวดังนี้ โรคถุงลมโป่งพอง, โรคหลอดเลือดสมอง (Stroke), โรคหอบหืด, โรคหัวใจ, โรคไตวาย, โรคมะเร็งที่รักษาด้วยเคมี, โรคโลหิตจางธาลัสซีเมีย ที่อาการรุนแรง, ภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง, และโรคเบาหวาน

ดังนั้น ท่านผู้อ่านที่อยู่ในเกณฑ์ของผู้ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะได้รับการฉีดวัคซีน ก็สามารถไปรับการตรวจพิจารณาเกณฑ์และรับการฉีดวัคซีนได้ตามสถานพยาบาลที่ได้รับการจ่ายแจกโดยกระทรวงสาธารณสุข สำหรับผู้ที่ไม่เข้าเกณฑ์การได้รับก็ขอความกรุณารออีกระยะหนึ่งด้วยการดูแลสุขภาพตนเองและปฏิบัติตามคำแนะนำของ กระทรวงสาธารณสุขโดยเคร่งครัดครับ และในอนาคตอันใกล้ (คาดว่าประมาณเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๓) เราก็จะมีวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ชนิดรวมสายพันธุ์ไข้หวัดใหญ่ 2009 เข้ากับสายพันธุ์ที่มีอยู่เดิม เพื่อความสะดวกในการรับวัคซีน ไม่ต้องแยกฉีด โดยผมจะขอกล่าวถึงชนิดของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่นี้ครับ

วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ มี ๒ ประเภทหลักคือ

๑. **ประเภทเชื้อไม่มีชีวิต (Inactivated or killed virus vaccine)** สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชนิดย่อย คือ ๑) ชนิดเชื้อทั้งตัว (Inactive whole virus vaccine) ยังไม่มีจำหน่ายและใช้ในประเทศไทย ๒) ชนิดบางส่วนของเชื้อ (Split virion) ได้จากการนำเชื้อที่ตายแล้วไปผ่านกรรมวิธีที่ทำให้ส่วนประกอบของไวรัสแยกออกโดยมีแอนติเจนของเปลือกนอก และโปรตีนแอนติเจนชั้นในอยู่ เป็นวัคซีนที่กระตุ้นภูมิคุ้มกันได้ดี มีปฏิกิริยาที่ไม่พึงประสงค์น้อย ๓) ชนิดหน่วยย่อย (Subunit vaccine) ได้จากการแยกส่วนประกอบของไวรัสเหลือเพียงแอนติเจนของเปลือกนอกซึ่งมี Hemagglutinin (H) และ Neuraminidase (N) ที่บริสุทธิ์มีปฏิกิริยาที่ไม่พึงประสงค์ต่ำ นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาวัคซีนไข้หวัดใหญ่ โดยนำไปผสมกับสารที่กระตุ้นภูมิคุ้มกันที่เรียกว่า Adjuvant ซึ่งนิยมใช้ในผู้สูงอายุ

ปัจจุบันสายพันธุ์เชื้อไข้หวัดใหญ่ที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดเพื่อนำมาผลิตวัคซีนทั้งสายพันธุ์ของซีกโลกเหนือและซีกโลกใต้ สำหรับปี พ.ศ.๒๕๕๓ นี้ดังนี้

สายพันธุ์สำหรับซีกโลกเหนือ (Northern hemisphere strain)

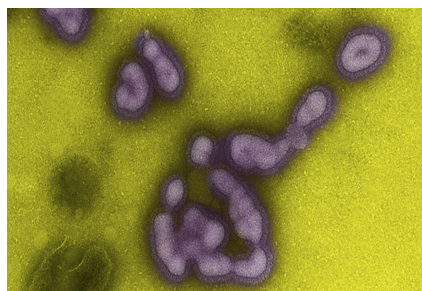
๑. A / Brisbane/ 59 / 2007 (H1N1) - like virus

๒. A / Brisbane/ 10 / 2007 (H3N2) - like virus

๓. B / Brisbane / 60 / 2008 - like virus

สายพันธุ์สำหรับซีกโลกใต้ (Southern hemisphere strain)

๑. A / California / 7 / 2009 (H1N1) — like virus

๒. A / Perth / 16 / 2009 (H3N2) — like virus

๓. B / Brisbane / 60 / 2008 — like virus

สำหรับประเทศไทยของเราแม้ว่าจะตั้งอยู่ในซีกโลกเหนือ แต่จากการรวบรวมข้อมูลการระบาดของไข้หวัดใหญ่พบว่า เชื้อไข้หวัดใหญ่ที่ระบาดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหมือนกับเชื้อที่ระบาดในซีกโลกใต้ จึงเป็นที่มาว่า ประเทศไทยต้องฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ของซีกโลกใต้ และในปี พ.ศ.๒๕๕๓ นี้วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ของซีกโลกใต้ ได้บรรจุสายพันธุ์ที่กำลังระบาดใหญ่อยู่ในขณะนี้ด้วย นั่นหมายความว่า หากใครได้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ของซีกโลกใต้สายพันธุ์ฤดู 2009-2010 ซึ่งกำลังจะมีในอีกไม่นาน ก็จะมีภูมิคุ้มกันต่อเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (A/H1N1) 2009 ด้วย

แนวทางการใช้วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิดเชื้อไม่มีชีวิต ขนาด ๐.๕ ซีซี ฉีดเข้ากล้ามเนื้อบริเวณต้นแขนครั้งเดียว ควรฉีดหลังฉีดวัคซีนในเวลา ๗-๑๔ มาแล้วจะเกิดภูมิคุ้มกันเกิดขึ้น เคยได้รับวัคซีนมาก่อน แต่มักตอบสนองต่อการฉีดวัคซีน อย่างไรก็ตาม ภูมิคุ้มกันจะอยู่ในระดับสูงพอที่จะป้องกันโรคได้ไม่เกิน ๑ ปี วัคซีนมีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่จากสายพันธุ์เดียวกันกับวัคซีนเท่านั้น และความสามารถป้องกันการติดเชื้อจากสายพันธุ์ที่เปลี่ยนตัวไปน้อยลง

ทุกปี ภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้น จะเกิดขึ้นวัน ผู้ที่เคยได้รับเชื้อในธรรมชาติเร็วและสูง สำหรับผู้ใหญ่แม้จะไม่เคยติดเชื้อไข้หวัดใหญ่มาแล้ว จึงเพียงครั้งเดียวได้เพียงพอ แต่

ผลข้างเคียงของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิดเชื้อไม่มีชีวิตมีดังนี้

๑. ปฏิกริยาเฉพาะที่จะพบว่ามีอาการ ปวด บวม แดง มักมีอาการอยู่น้อยกว่า ๒ วัน
๒. ปฏิกริยาทั้งระบบจะพบว่ามีอาการ ไข้ ปวดเมื่อยตามตัว มักมีอาการอยู่ระหว่าง ๖-๒๔ ชั่วโมง
๓. ปฏิกริยาภูมิแพ้อาจจะพบอาการ ลมพิษ ปากบวม Angioedema หอบหืด สามารถเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาสั้น ในกรณีที่ได้รับวัคซีนแพ้โปรตีนจากไข่ หรือสารประกอบวัคซีน

๒. ประเภทเชื้อมีชีวิตแต่อ่อนฤทธิ์ (Live attenuated influenza vaccine; LAIV) ขณะนี้ประเทศไทยกำลังผลิตวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่เอง และอยู่ในระหว่างทดสอบประสิทธิภาพในการกระตุ้นภูมิคุ้มกันในอาสาสมัคร คาดว่าน่าจะมีใช้ในเร็ว ๆ นี้ อย่างไรก็ตาม วัคซีนประเภทนี้มีใช้แล้วใน

ต่างประเทศ มีการศึกษาพบว่าสามารถลดโอกาสการเป็นไขหวัดใหญ่ได้ถึง ๕๒% แต่มีที่ให้ใช้เฉพาะผู้ที่
มีอายุระหว่าง ๒-๔๕ ปีและสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัวเท่านั้น

บุคคลที่ห้ามใช้วัคซีนประเภทนี้ได้แก่

๑. เด็กที่อายุน้อยกว่า ๒ ปี หรือผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป
๒. ผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากเชื้อไขหวัดใหญ่
๓. เด็กที่อายุน้อยกว่า ๕ ปี ที่มีประวัติจามบ่อย จามไม่หยุด
๔. ผู้ที่รับประทานยาแอสไพริน
๕. ผู้ที่มีประวัติเคยเป็น Guillain-Barré syndrome
๖. หลงตั้งครก (ยกเว้นในหญิงให้นมบุตร สามารถให้ได้)
๗. ผู้ที่แพ้โปรตีนไข่ หรือผู้ที่แพ้สารประกอบในวัคซีน

แนวทางการใช้วัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ชนิดมีชีวิตแต่อ่อนฤทธิ์ มีขนาด ๐.๒ ซีซี ฟันเข้า
ในโพรงจมูกทั้งสองข้างๆละ ๐.๑ ซีซี เป็นประจำทุกปี ทั้งนี้จะมีความแตกต่างกันของจำนวนครั้งที่ให้ใน
แต่ละประเทศกล่าวคือ ๑. ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ ครั้งเดียวในผู้ที่มีอายุมากกว่า ๑๐ ปี สอง
ครั้งในผู้ที่มีอายุระหว่าง ๖ เดือน – ๑๐ ปี

๒. ประเทศในยุโรปกำหนดให้ สองครั้งในผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไปจนถึงผู้ใหญ่
๓. องค์การอนามัยโลกกำหนดให้ ครั้งเดียวในผู้ที่มีอายุมากกว่า ๖ เดือนขึ้นไปจนถึงผู้ใหญ่
สำหรับประเทศอเมริกาได้ศึกษาถึงภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นหลังพ้นวัคซีน ได้สที่สองภายในเวลา ๑๔

วัน

ผลข้างเคียงของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ชนิดมีชีวิตแต่อ่อนฤทธิ์

๑. สำหรับในเด็กจะพบมีอาการ น้ำมูกไหล ปวดศีรษะ จาม อาเจียน ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ไข้
๒. สำหรับในผู้ใหญ่จะพบมีอาการ น้ำมูกไหล ปวดศีรษะ เจ็บคอ ไอ
๓. สามารถพบปฏิกิริยาภูมิแพ้: ลมพิษ ปากบวม Angioedema หอบหืด สามารถเกิดขึ้นได้ใน
ระยะเวลาสั้น ในกรณีที่ได้รับวัคซีนแพ้โปรตีนจากไข่ หรือสารประกอบวัคซีนได้เช่นกัน
